

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมยุคใหม่: การบูรณาการพระพุทธศาสนา กับคุณภาพการศึกษาและเครือข่ายความร่วมมือภาคส่วนต่าง ๆ

Modern Buddhist School Administration Strategy: Integrating Buddhist Studies
with Educational Quality and Networks of Cooperation in Various Sectors

ดร.จักรพงษ์ ทิพสูงเนิน

นักวิชาการศาสนา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๑๔

Dr. Chakkrachong Tipsuangnern

Religious scholar, Office of the Buddhist Studies Area,

General Education Division, Area 14,

Corresponding Author E-mail : pumjakkapong@gmail.com

(วันที่รับบทความ : 13 ธันวาคม 2024; วันแก้ไขบทความ : 26 ธันวาคม 2024; วันตอบรับบทความ : 26 ธันวาคม 2024)

บทคัดย่อ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมมีภารกิจสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนสู่ภิกษุสามเณรและเยาวชน ซึ่งมีความหมายทั้งเชิงวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ อย่างไรก็ตาม สังคมปัจจุบันเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ทำให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมต้องปรับปรุงกลยุทธ์การบริหารให้ทันสมัย บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการพระพุทธศาสนาศึกษากับคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งชุมชน วัด หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างประเทศ โดยอาศัยหลักธรรมาภิบาล คุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาครู และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงบูรณาการให้ผู้เรียนมีคุณภาพทางความรู้ ทักษะชีวิต และคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับโลกยุคใหม่ ทั้งยังธำรงคุณค่าพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม, พระพุทธศาสนาศึกษา, คุณภาพการศึกษา, เครือข่ายความร่วมมือ, ธรรมาภิบาล

Abstract

Buddhist Pariyatti schools play a critical role in disseminating Buddhist teachings and moral values to monks, novices, and youth, thereby preserving cultural and spiritual heritage. However, today's rapidly changing social, economic, cultural, and technological landscapes compel these schools to adopt more modern and strategic management approaches. This article proposes integrating Buddhist religious studies with quality-oriented education management and fostering collaborative networks with various sectors—communities, temples, government agencies, the private sector, and international organizations. By applying the principles of good governance, ethical leadership, comprehensive curriculum development, teacher capacity building, and information technology utilization, schools can enhance student learning outcomes in both academic excellence and moral integrity. Such holistic strategies ensure the sustainable preservation of Buddhist values while remaining relevant to contemporary society.

Keywords (English): Buddhist Pariyatti School Administration, Buddhist Studies, Quality Education, Collaborative Networks, Good Governance

บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นสถานศึกษาที่มีความพิเศษในฐานะเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสืบสานค่านิยมทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของสังคมไทย โดยมีเป้าหมายหลักในการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนพระไตรปิฎก และภูมิปัญญาทางศาสนาสู่ภิกษุ สามเณร และเยาวชน เพื่อธำรงรักษามรดกทางปัญญาและวัฒนธรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล (กรมการศาสนา, 2558) ในอดีต การบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้ความสำคัญกับการสืบทอดองค์ความรู้เชิงคัมภีร์แบบดั้งเดิม เน้นการท่องจำ การปฏิบัติตามประเพณีศาสนา และการรักษารูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 สภาพแวดล้อมภายนอกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่ได้หยุดนิ่ง แต่ขยายขอบเขตและเกิดขึ้นในระดับโลก (Hoy & Miskel, 2013) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายใหม่ ๆ ที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมต้องเผชิญและปรับตัวเพื่อความอยู่รอดและความก้าวหน้า

การปรับตัวดังกล่าวมิได้หมายความว่าเพียงการปรับวิธีการสอนหรือเนื้อหาวิชาเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงกลยุทธ์การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ และมีความเหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสังคมเริ่มมีความคาดหวังต่อคุณภาพการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมโดยรวมต่างมีความต้องการให้บุตรหลานได้รับการศึกษาเชิงคุณภาพที่นำไปสู่ความพร้อมในการดำเนินชีวิตในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ผู้เรียนในยุคใหม่ไม่ได้แสวงหาเพียงความรู้ด้านศาสนา แต่ยังต้องการทักษะชีวิต ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจ ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมอันจะเป็นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างมีความหมายในโลกที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารและอิทธิพลทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย

ภายใต้เงื่อนไขและความท้าทายดังกล่าว การบูรณาการพระพุทธศาสนศึกษากับแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงคุณภาพกลายเป็นกลยุทธ์สำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ เน้นความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบต่อสังคม ผสานกับคุณธรรมจริยธรรมเป็นแกนหลักในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ การปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่น ทันสมัย และสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีศักยภาพ และทักษะเหมาะสมกับยุคดิจิทัล ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาสนับสนุนการบริหารและการเรียนการสอน ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ยิ่งไปกว่านั้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งวัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ จะเปิดโอกาสให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมมีทรัพยากร ความรู้ และโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่หลากหลาย อันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างบูรณาการ สร้างเสริมให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพทางปัญญาและคุณธรรม ยึดมั่นในคุณค่าพระพุทธศาสนา และมีความพร้อมในการอยู่ร่วมกับสังคมสมัยใหม่อย่างยั่งยืน

บทความนี้จึงมุ่งเน้นการนำเสนอแนวทางกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่สามารถบูรณาการพระพุทธศาสนศึกษากับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับโลกปัจจุบัน และมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ตลอดจนธำรงคุณค่าพระพุทธศาสนาให้คงอยู่อย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต

1. บริบทและความท้าทายของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในยุคปัจจุบัน

1.1 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม:

สังคมไทยและโลกมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเชื่อ การติดต่อสื่อสารข้ามวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้หลากหลายรูปแบบ ทำให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมต้องปรับตัวในการถ่ายทอดธรรมะให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนไป (UNESCO, 2015)

1.2 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี:

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารก้าวล้ำอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้วิธีการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงแหล่งความรู้ และทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียน (สุธีระ ประเสริฐสุรทรัพย์, 2562)

1.3 ความคาดหวังด้านคุณภาพการศึกษา:

สังคมปัจจุบันต้องการผู้เรียนที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ และในขณะเดียวกันต้องมีคุณธรรมจริยธรรม และทักษะชีวิต เพื่อเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าในยุคสมัยใหม่ (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561; สมศ., 2562) โรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงต้องออกแบบแนวทางการบริหารให้สามารถตอบสนองความคาดหวังดังกล่าว

2. หลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเชิงคุณภาพ

2.1 หลักธรรมาภิบาล (Good Governance):

ธรรมาภิบาลส่งเสริมความโปร่งใส มีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความเป็นธรรมในการบริหารสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) การนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้จะช่วยให้การตัดสินใจในการพัฒนาโรงเรียนเป็นไปอย่างรอบคอบและยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำทางการศึกษา:

ผู้นำสถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ มีความยืดหยุ่น สามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วม (Fullan, 2001; โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2560) คุณสมบัติของผู้นำเชิงกลยุทธ์จะช่วยผลักดันการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ตลอดชีวิต:

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Constructivism) ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์และมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง (Ornstein & Hunkins, 2018) ในขณะที่แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) สนับสนุนให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปรับตัวและเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต (UNESCO, 2015)

3. การบูรณาการพระพุทธศาสนศึกษากับคุณภาพการศึกษา

3.1 การปรับปรุงหลักสูตร:

หลักสูตรพระพุทธศาสนาควรปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่ เชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับชีวิตประจำวันและประเด็นร่วมสมัย เน้นการพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ วิจัยรณญาณ และคุณธรรมจริยธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

3.2 การพัฒนาครูและบุคลากร:

ครูควรมีความรู้ทั้งด้านพระพุทธศาสนาและวิธีการสอนสมัยใหม่ รวมถึงทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสอน (ชูชาติ อารีจิตราวุธ, 2559) การพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน

3.3 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ:

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เช่น ห้องเรียนออนไลน์ สื่อดิจิทัล ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ช่วยเสริมสร้างการเข้าถึงความรู้ เพิ่มความน่าสนใจในการเรียน และพัฒนาทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 (สุธีระ ประเสริฐสุรพร, 2562)

3.4 การประเมินผลคุณภาพการศึกษา:

การใช้เครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีความเป็นรูปธรรม เช่น การประเมินตามสภาพจริง การประเมินเชิงคุณลักษณะ ร่วมกับเกณฑ์วัดมาตรฐานคุณภาพภายนอกและภายใน (Stiggins, 2007; สมศ., 2562) จะช่วยให้ข้อมูลเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษา

4. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ

4.1 ความร่วมมือกับวัดและองค์กรทางศาสนา:

การทำงานร่วมกับวัด พระสงฆ์ และนักวิชาการทางพุทธศาสนา สามารถเสริมเนื้อหาหลักสูตรให้เข้มข้น เชื่อมโยงกิจกรรมเสริมทักษะชีวิตและคุณธรรม (กรมการศาสนา, 2558)

4.2 ความร่วมมือกับชุมชนและสถานศึกษาอื่น:

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโรงเรียนอื่น ๆ และชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมบริการสังคม โครงการจิตอาสา และการเรียนรู้นอกห้องเรียน ช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างศาสนาธรรมกับชีวิตจริง (UNESCO, 2015)

4.3 ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และนานาชาติ:

การเข้าร่วมโครงการพัฒนาครู อบรม ทักษะการศึกษา การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ และนวัตกรรมการศึกษาโดยอาศัยทรัพยากรจากหน่วยงานภายนอก ช่วยยกระดับคุณภาพและเปิดโลกทัศน์ให้แก่ผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

5. กลยุทธ์การบริหารเชิงคุณภาพเพื่อความยั่งยืน

5.1 การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร:

การบริหารงานด้วยความโปร่งใส มีส่วนร่วม และความรับผิดชอบต่อชุมชน เป็นหัวใจในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

5.2 การวางแผนเชิงกลยุทธ์และการวิจัยเพื่อพัฒนา:

โรงเรียนควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน มีเป้าหมายระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว และสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การบริหาร และทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง (Drucker, 1993)

5.3 การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement):

การใช้ข้อมูลจากการประเมินภายในและภายนอกมาเป็นฐานในการปรับปรุงคุณภาพตามวัฏจักร PDCA (Plan-Do-Check-Act) ช่วยให้การพัฒนาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง (Hoy & Miskel, 2013)

สรุปการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมในยุคใหม่เผชิญความท้าทายจากเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และความคาดหวังด้านคุณภาพการศึกษา แนวทางการบูรณาการพระพุทธศาสนาศึกษากับ คุณภาพการศึกษา โดยอาศัยหลักธรรมาภิบาล คุณธรรมจริยธรรม การปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาครู การใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ จะช่วยสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพทาง ความรู้ ทักษะชีวิต และคุณธรรมจริยธรรม พร้อมสืบสานและธำรงคุณค่าพระพุทธศาสนาในสังคมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมการศาสนา. (2558). แนวทางการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2560). ภาวะผู้นำในยุคการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ชูชาติ อารีจิตรานุสรณ์. (2559). การบริหารการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Drucker, P. F. (1993). *Management: Tasks, Responsibilities, Practices*. New York: Harper Business.
- Fullan, M. (2001). *Leading in a Culture of Change*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Hoy, W. K. & Miskel, C. G. (2013). *Educational Administration: Theory, Research, and Practice*. New York: McGraw-Hill.
- Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2018). *Curriculum: Foundations, Principles, and Issues*. London: Pearson.
- Sergiovanni, T. J. (2005). *Strengthening the Heartbeat: Leading and Learning Together in Schools*. San Francisco: Jossey-Bass.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.). (2562). มาตรฐานการประเมินคุณภาพ ภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบสี่. กรุงเทพมหานคร: สมศ.
- สุธีระ ประเสริฐสรพร. (2562). เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). ยุทธศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพมหานคร: พรินทวานกราฟฟิค.
- Stiggins, R. J. (2007). *Assessment for Learning: An Action Guide for School Leaders*. Portland: Educational Testing Service.
- UNESCO. (2015). *Rethinking Education: Towards a global common good?* Paris: UNESCO Publishing.